Structurare comunitară şi practici culturale la românii din Philadelphia

Ana-Maria MUNTEANU
Aida TODI

1. Termenul *diasporă* acoperă atât fenomenele generate de migraţia istorică şi recentă la scară largă având o cauzalitate traumatică – exoduri, genociduri, războaie, falimente şi crize economice, cât şi fenomene recente sau emergente reprezentate de mişcările migratorii foarte ample generate de mondializare şi care conduc la crearea şi organizarea de comunităţi naţionale pe teritoriu străin. Aşadar, tipologia diasporelor este complexă, diaspora evreiască fiind considerată arhetipul fenomenului migraţiei la scară mare, pentru a încadra sau recunoaşte realităţi comparabile sub raportul cauzalităţii – necesitatea de a fugi de persecuţii religioase sau politice sau al formei de manifestare, dorinţa comunităţilor de a se dispersa pe teritorii vaste. Autori ca Robin Cohen[1] sau Alain Medam[2] se pronunţă pentru ieşirea din modelul istoric traumatic cu axiomatica sa şi cu mărcile de emotivitate intensă cu scopul unei deschideri metodologice spre noile fenomene care conduc la întemeierea unei comunităţi de interese în contexte sociale şi culturale străine. Cercetările, în interiorul sau în afara profilului arhetipal, au abordat fenomenele de bilingvism şi multilingvism, de creolizare a limbilor, asimilările după una sau două generaţii, dificultăţile supravieţuirii într-un mediu adesea ostil, „dezorganizarea socială" şi demoralizarea indivizilor, dar şi reversul dezagregării şi asimilării, formele de organizare de „sociaţie" prin care *memoria colectivă* îi ajută pe indivizi să-şi compenseaze singurătatea, nostalgia şi debusolarea, să-şi structureze grupul, să-şi menţină un nivel statisfăcător de competenţa lingvistică, să-şi conştientizeze identitatea în condiţiile presiunii mediului social şi cultural din ţara de adopţie.

2. Interesul ştiinţific faţă de comunitatea românilor din Philadelphia se justifică cel puţin din două motive.

2.1. Primul ţine de ceea ce am putea numi un *model de succes* prin longevitatea şi stabilitatea remarcabilă a acestei comunităţi structurate în jurul a doi piloni – cel *asociativ*, reprezentat de Societatea „Banatul", care datează din 1906, înfiinţată cu scopul de „ajutor şi cutumă", şi cel *religios*, Biserica ortodoxă „Pogorârea Duhului Sfânt", care, spre deosebire de alte oraşe americane cu comunităţi româneşti numeroase, ca Seattle, de pildă, dispune de un locaş propriu, fiind centrul spiritual al comunităţii româneşti din 1913 şi până în prezent.

2.2. Al doilea este nevoia de a înţelege *eficienţa adaptativă* a acestei entităţi socio-culturale vii la testul de dispersare / diferenţiere, *în exterioritatea* câmpului cultural şi istoric naţional, îngheţat decenii de-a rândul în comunism, sau scuturat de

[1] Robin Cohen, în Gilles Ferreol, Guy Jucquois, *Dicţionarul alterităţii şi al relaţiilor interculturale,* Iaşi, Polirom, 2005, p.198-199.
[2] Alain Medam, *Ibidem*, p. 198.

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)

crize de identitate şi distorsiunile fără sfârşit în postcomunism. Înţelegerea „operei" timpului, proiectată în destinele individuale care reiterează un du-te-vino între reprezentările şi aşteptările modernităţii, „universalităţii abstracte şi a raţiunii pure" şi cuvintele Sf. Augustin în contrapunct cu dinamismul societăţii americane „O, Doamne,... Eu sunt cel care îmi amintesc, eu, ... sufletul" (*Ego sum qui memini, ego animus*) dezvăluind „omul interior" aflat în umbra celui vizibil, zâmbitor şi disponibil în America, veşnic iritat în România...

3. La începutul secolului al XX-lea[3] o mare parte dintre românii care au emigrat în SUA s-au stabilit în zona de nord a oraşului Philadelphia, în Northern Liberty. Despre o comunitate românească se poate vorbi începând cu anul 1906, când se inaugurează Societatea „Banatul", „pentru ajutor şi cutumă". Deşi la acea dată românii din Philadelphia nu dispuneau încă de o biserică, ritualurile erau împlinite cu regularitate duminică de duminică. Se întâlneau pentru a cânta imnuri religioase, dar şi pentru a petrece împreună cu cântece şi dansuri populare. Tradiţiile ţinute cu strictеţe au consolidat legăturile dintre familii, iar comunicarea în limba română le-a cultivat sentimentul naţional şi a creat un culoar de oportunităţi pe care societatea de adopţie le refuza unora dintre cei care nu cunoşteau limba engleză. Curând a devenit evident pentru aceşti emigranţi că au nevoie de biserică pentru a celebra diverse evenimente sociale – nunţi, botezuri, funeralii.

Muzeul Bisericii consemnează ziua de 13 iunie 1913 când, după slujba oficiată inspirat de preotul Moise Ballea în holul societăţii Banatul, cei 24 de participanţi la serviciul divin au decis să fondeze la Philadelphia Biserica „Pogorârea Sfântului Duh".

În 1919, Dioceza episcopală cedează partea din spate a clădirii în care se află St. John Episcopal Church, situată pe Brown Streets. Pe parcursul unui singur an numărul enoriaşilor creşte la 100 de membri. În 1923 parohia primeşte întreaga clădire pe care o păstrează până în anii '60. Pe parcursul următoarelor două decenii Biserica românească din Philadelphia devine un centru spiritual care atrage numeroase personalităţi din ţară – prinţul Bibescu, reprezentantul României la Washington face repetate vizite, urmat în 1926 de Regina Maria şi de alţi membri ai Casei Regale, principesa Ileana şi prinţul Nicolae iar, în 1929, de Nicolae Iorga.

Aceste vizite adaugă strălucire întâlnirilor şi ceremonialului, contribuie la o mai bună percepţie în diverse medii româneşti şi americane. Biserica îşi consolidează poziţia, stabilizează legăturile şi întăreşte sentimentul apartenenţei, iar segmentul activ religios şi cultural creşte chiar în perioada anilor de criză economică. În 1930 parohia are 115 membri şi 50 de membri auxiliari femei şi reuşeşte să adune, mai ales prin efortul acestora din urmă, fondurile necesare pentru redecorare şi reparaţii şi, nu mai puţin, contribuie semnificativ la o nouă şi puternică emulaţie spirituală a comunităţii prin corul „Anastasiu Lipovan", care ajunge la un număr de 60 de voci, participă la Chicago Choral Contest, în 1934 reuşind să se claseze pe locul al II-lea cu un repertoriu de muzică religioasă şi profană bazată pe texte în limba română.

Influenţa americană se face simţită în modul de organizare a evenimentelor sociale şi religioase, prin accentul pe grandoarea ritualului. În 1924 se oficiază în acelaşi timp nunta a 15 cupluri de tineri. Biserica din Brown Street găzduieşte slujbe ţinute de

[3] Datele pe care le oferim ne-au fost puse la dispoziţie de dl. John Costea, curatorul Muzeului Bisericii ortodoxe „Pogorârea Duhului Sfânt" din Philadelphia, precum şi de materialul informativ publicat în 1988, cu ocazia sărbătoririi înfiinţării bisericii.

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)

înalţi ierarhi – în 24 martie 1935 Pompei Morusca devine Episcop cu numele de Policarp şi oficiază o liturghie în „Biserica Coborârii Duhului Sfânt". În 1952, trei ierarhi ai Diocezei Ucrainene au oficiat consacrarea preotului Viorel Trifa ca Episcop Valerian. În anii '60 prosperitatea românilor din Philadelphia este în creştere, ceea ce permite strângerea, în numai două ore, a sumei de 42.000 de dolari cu care se iniţiază paşii necesari pentru o nouă Biserică, mai încăpătoare. Comitetul parohial face prospecţiuni pentru o clădire încăpătoare pentru a adăposti Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (The Descent of the Holly Spirit). Icoanele bizantine ale Bisericii îi veghează astăzi pe enoriaşi de pe pereţii de piatră ai clădirii construite în stil gotic, în care a funcţionat anterior Gothic Presbiteryan Church. Comunitatea românească a plătit o sumă considerabilă (aproximativ 100.000 de dolari), sumă care atestă o motivaţie puternică de a avea o biserică mai încăpătoare, în care să poată intra până la 400 de oameni şi o mişcare inspirată către suburbii, devenite zone rezidenţiale intens populate. Registrele bisericii consemnează, în anul 1988, la 75 de ani de la înfiinţare, 632 de botezuri, 221 de căsătorii, 507 decese. Ultimii douăzeci şi cinci de ani au adus calm, emulaţie şi inspiraţie celor aproape 100 de români, dintre care unii, care între timp au plecat din oraş, se întorceau pentru ceremoniile importante şi pentru sentimentul de apartenenţă, solidaritate şi întrajutorare cultivat de preotul Grigoraş şi de membrii comitetului parohial, sentimente care nu au fost afectate nici măcar de pasiunile dezlănţuite cu ocazia referendumului de suspendare a preşedintelui Băsescu.

4. Imaginea unei comunităţi echilibrate şi armonioase care nu s-a lăsat (încă) asimilată, ci a asimilat, la rândul său, esenţa spiritului practic, atitudinii pozitive şi autonomiei specifice lumii americane este de natură să intrige şi să ridice întrebări.

- Care este natura liantului interpersonal şi care sunt – dacă există – punctele nodale a căror subtilitate scapă înţelegerii comune?

Şi, articulând o sferă problematică în contextul interogaţiei sistematice:

- Cum se face trecerea de la identitatea „parcurs" experimentat ca tensiune între cele două lumi *aici* vs *acolo* între care *pendulează* emigrantul la o identitate fixă întărită prin reprezentări şi acţiuni stereotipice?

- Putem detecta în discurs şi în comportament *puncte de comutare* între comunicarea digitală (specifică gândirii informaţionale, abstracte, relaţiilor formale, după Bateson) şi cea analogică (interacţiuni cu un halou emoţional pozitiv sau negativ)?

- Ce rol joacă simbolismul în această oscilaţie prin care se instituie diferenţele?

Distincţiile clasice între identitatea reală şi cea virtuală[4] dintre grupul de apartenenţă şi cel de referinţă simplifică lucrurile, în timp ce funcţia simbolică este cea care articulează o mulţime eterogenă de elemente (discursuri, comportamente codificate etc.) conform unor reguli de expunere spaţio-temporală.

[4] E. Goffman, *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings,* Glencoe, The Free Press, 1963.

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)

- Reprezintă *afilierea identitară* expresia nevoii indivizilor de a-şi consolida o imagine de nesigură? Există o corespondenţă, o adecvare, între „apelul" religiei ortodoxe şi replică, răspunsul care implică un cadru relaţional, un mai mult decât permite relaţia dialogică şi care solicită participativ familia, cunoştinţele, prietenii, foşti şi viitori parteneri de afaceri?

- Se poate vorbi despre o sinteză interculturală, o reţea fină de schimburi şi conexiuni care se întăresc în loc să se disocieze? Ce tip de logică sau de ecologie se manifestă astfel?

5. Am observat că registrul care defineşte adecvat legăturile din cadrul comunităţii este cel al sărbătorilor care reprezintă un „ansamblu de acte repetitive şi codificate, cu caracter de solemnitate"[5] care distribuie participanţii conform ordinii tradiţionale. Caracterul memorabil este determinat de încadrarea într-o structură de operaţii invariante-rituri-de hipostazierea şi idealizarea – prin aport de semnificaţie – a unor momente în care se confirmă sau se schimbă statutul social al actorilor (căsătorie, botez, jubilee, aniversări etc.) şi care presupun explicit sau implict legătura cu sacrul.

Membrii comunităţii dispun de arhive personale de imagini care documentează consistent aceste aspecte. Din înregistrările efectuate în 1998 cu ocazia aniversării vârstei de 80 de ani a doamnei Maria Rugină, se observă o participare de câteva zeci de persoane, o parte dintre acestea venind de la mare distanţă. Momentul urărilor este intens teatralizat, fiecare dintre cei prezenţi este imortalizat în secvenţe de câteva minute. Urările se repetă la infinit, iradiind o certitudine care se opune prin sublimare riscului dispariţiei fizice care se va petrece curând. În aceeaşi logică, membrii familiei, copii şi nepoţi, toastează în faţa publicului numeros *ca şi când* ar schimba statutul de rude cu cel de participanţi la o ofrandă adusă senectuţii a cărei valoare se amplifică doar *în acest cadru*, în timp ce utilitatea sa cotidiană se erodează continuu. În această împletire dintre fragilitatea persoanei şi forţa simbolului are loc o *creştere de semnificaţie afectivă, pozitivă* a memoriei: trecutul – reprezentat de un corp şi o persoană livrate omagiului – curge în intervalul dintre două secvenţe actuale sub forma unei elipse temporale.

Un alt eveniment, o nuntă înregistrată în vara lui 1993 în comunitatea românilor din Philadelphia, reprezintă o „instituire" civilă în sensul dat de Bourdieu (Bourdieu, 1994)[6]. Mirele, italian-irlandez, optează pentru numele românesc al miresei – Anthony Cerbone devine Anthony Păcuraru. Cristina şi Anthony fondează o familie mixtă cu un nume românesc în care se încrucişează cel puţin trei linii etnice. Actul simbolic se apropie de semnificaţia botezului, cu diferenţa că legea civilă, acest arriere-plan al numelui, operează diferit de contextul în care numele are caracter de designator imuabil[7]. Aici capătă un aspect de *convertire* şi angajează ceea ce Bourdieu respinge, anume optiunea personală ca iluzie biografică. Pe parcursul ceremoniei ortodoxe de mare fast oficiată într-o biserică protestantă (situaţie greu de întîlnit în afara contextului american) sunt rostite discursuri în limba română şi în limba engleză. Ceremonia în ansamblul ei este o construcţie simbolică pe mai multe paliere lingvistice şi culturale, fiind elaborată conform unui plan în care se echilibrează aportul fiecăruia în calitate de

[5] Claude Levi-Strauss, *Antropologie structurală*, Bucureşti, Editura Politică, 1978.
[6] P. Bourdieu, *L'illusion biographique*, in: *Actes RSS*, N° 62/63 (Thème „L'illusion biographique"), 1994, p. 69-72. (www.homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/raison/illusion.html).
[7] Ibidem.

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)

subiect – reprezentând adaptarea modernă, americană a „temei" nunții, bazată pe angajamentul personal – cu solemnitatea ritualului nupțial prin care se actualizează o întreaga textură a sensului social. Pe parcursul fiecărei secvențe se împletesc vechile semnificații, se reinstituie rolurile pe cadrul reprezentat de noul „sistem" familial (de rudenie) prin pivotări semantice şi tematice *întrupate* şi expuse în actele ceremoniale, potențate de simbolismul cu valențe spectaculare. Au loc deplasări în geografia „sacră", tranziții de la sacru la profan, secvențele muzicale şi de dans – româneşti, ca şi felurile de mâncare tradiționale alese devin marcatorii identității „dominante", iar obiectele rituale şi feeria culorilor rerprezintă indicii ale influenței americane fiind în acelaşi timp demonstrative pentru statutul social, identitatea culturală şi intelectuală a celor doi tineri şi a familiilor lor.

O altă scenă, de această dată în aprilie 2007, consemnată la un dejun care urmează slujbei de duminică la Biserica ortodoxă, având ca scop strîngerea de fonduri, la care participă cca 100 de persoane. Românii şi membrii de familie străini consumă cu această ocazie preparate ale bucătăriei româneşti (un mod simbolic de a marca „teritoriul" identității), folosind prilejul spre a conversa în limba română mai ales pe teme politice, actualitatea politică din țară şi tensiunile ale căror cauze rămân obscure pentru cei prezenți. Mizele conflictelor politice sunt aproape neinteligibile la această distanță de epicentrul disputelor, dar interes există şi va fi probat peste o săptămână, când votează în număr destul de mare pro sau contra demiterii preşedintelui. Acest episod reflectă o conectare a românilor din Philadelphia la actualitatea românească şi un „împrumut" de logistică americană – care face strângerea fondurilor rapidă şi eficace.

6. Această selecție reflectă o comunitate care nu-şi uită tradițiile prin care se identifică, dar care se află în dialog cu universul dinamic al țării de adopție. Modalitățile în care se echilibrează cele două identități reflectă pertinența unui „circuit al sufletului", un canal al memoriei şi al tradiției româneşti cu o prezență încă puternică, dar cu influențe ale societății americane. Trebuie luată în considerație tendința spre fluiditate şi hibridare a practicilor culturale, tradiția fiind un fenomen volatil cu retrageri şi revitalizări. Această fragilitate a identității culturale este important a fi consemnată tocmai într-o perspectivă a timpului căruia i-a rezistat, împletindu-se cu credința ortodoxă şi sentimentul apartenenței la cultura şi identitatea națională.

Community Structure and Cultural Practices of Romanians from Philadelphia

The term *Diaspora* covers both the phenomena generated by the wide-scale historical and recent migration with traumatic causes – exodus, genocides, wars, bankruptcy and economic crises, and the recent or emerging phenomena represented by very large migrations generated by globalization and leading to the setup and organization of national communities on foreign territory. Therefore, the Diaspora typology is complex, the Jewish Diaspora being considered the archetype of the wide-scale migration phenomena.

Authors such as Robin Cohen or Alain Medam are in favor of abandoning the historical model with its axioms and strong emotionality marks with a view to a methodological opening towards new phenomena leading to the establishment of a community of interests in foreign social and cultural contexts. The research, within or outside the archetypal profile, has addressed the phenomena of bilingualism and multilingualism, language creolization, assimilations after one or two generations, difficulties of surviving in an often hostile environment, „social

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)

disorganization" and demoralization of individuals, but also the reverse of disintegration and assimilation, the „sociation" organization forms through which the *collective memory* helps the individuals to counterbalance their loneliness, nostalgia and alienation, to structure the group, to maintain a satisfactory level of linguistic competence, to raise awareness of their identity under the pressure of the social and cultural environment of the adoptive country.

The scientific interest for the Romanian community of Philadelphia is justified for at least two reasons. The first relies on what we could call a *success model* given the remarkable longevity and stability of this community structured around two pillars – the *associative* one, represented by the "Banatul" Society, established in 1906, its purposes being „aid and tradition", and the *religious* one, the orthodox church "Pogorârea Duhului Sfânt", which, unlike those from other American cities with large Romanian communities, such as Seattle, for example, has its own building, serving as spiritual center of the Romanian community since 1913 to the present day. The second is the need to understand the *adaptive efficiency* of this living socio-cultural entity to the de dispersal / differentiation challenge, *outside* the national cultural and historical area, frozen for many decades under communism, or shattered by identity crises and never-ending distortions under the post-communism era. The understanding of the "work" of time, projected in the individual destinies reiterating a to-and-fro movement between the representations and expectations of modernity, "abstract universalities and pure reason".

The image of a balanced and harmonious community which did not (yet) allow itself to be assimilated, but it assimilated, in turn, the essence of the practical nature, positive attitude and independence specific to the American world is puzzling and raises a series of questions. Out article addresses a few of these questions, through the few case studies analyzed according to the "personal stories" method (specific to the anthropological research inspired by the American cultural anthropology school) and the participative observation. Considering the cultural practices under observation and analysis, the Romanian community of Philadelphia identifies itself, but also interacts, with the dynamic universe of the adoptive country. The ways in which it balances the two identities reflects the pertinence of a "soul circuit", a Romanian memory and tradition channel with a strong presence still, but assimilating some influences of the adoptive American society. The fluidity and hybridization of the cultural practices trend, tradition being a volatile phenomenon with recesses and comebacks, must be taken into account. It is important that this fragile nature of the cultural identity be recorded precisely from the perspective of the time of endurance, interwoven with the orthodox faith and the feeling of belonging to the national culture and identity.

Universitatea „Ovidius", Constanța
România

BDD-V2510 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:43 UTC)